

אכילת בשר קרבן שטרם הוקטרו אמוריו

א. שיטת רש"י

1. איסור אכילת הבשר לפני הקטרת האמורים
 2. קושיות על שיטת רש"י
 3. ביאור הגר"ד סולובייצ'ק בדעת רש"י
 4. ביאור חטאם של בני עלי
- ב. שיטת הרמב"ם
1. הסתירה בלשון הרמב"ם ויישובה
 2. דיוק הצל"ח מדין 'נטמאו אמורים'
 3. ביאור הגר"ז: איסור אכילה וזכיית הכוהנים
- ג. אכילת בשר הפסח לפני הקטרת אמוריו
- ד. סיכום

א. שיטת רש"י

1. איסור אכילת הבשר לפני הקטרת האמורים

בגמרא פסחים (עז ע"ב) ילפינן מהפסוק (דברים יב, כז): "זעשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך ודם זבחיך ישפך... והבשר תאכל" – שאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק הדם. מדברי הגמרא הללו ניתן לכאורה להסיק שלאחר שנזרק הדם מותר הבשר באכילה באופן מידי, אף על פי שאמורי הקרבן טרם הוקרבו.

ברם, מדברי רש"י בפירושו למסכת סוכה (ט ע"א ד"ה על החגיגה) משמע שגם הקטרת אמורים מעכבת את אכילת הבשר. הגמרא שם לומדת שיש איסור הנאה מעצי הסוכה במשך ימי החג משום שהם 'הוקדשו' למצוותם ("חל עליהם שם שמים"), כפי שקרבן חגיגה הוקדש ו"חל עליו שם שמים". וזו לשון הגמרא שם:

מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה? תלמוד לומר: "חג הסוכות שבעת ימים לה'", ותניא, רבי יהודה בן בתירה אומר: כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר "חג הסוכות שבעת ימים לה'", מה חג לה' – אף סוכה לה'.

ופירש רש"י:

על החגיגה – שלמי חגיגה שם שמים חל עליהם לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין, דזכו בהו בתר הכי משלחן גבוה,¹ כעבד הנוטל פרס. (רש"י, שם ד"ה על החגיגה)

כלומר, לפי רש"י, הגמרא לומדת איסור הנאה מעצי סוכה שלא נגמרה מצוותם, מאיסור הנאת הבעלים מבשר שלמי חגיגה כל זמן שלא נגמרה מצוותם (שטרם הוקטרו אמוריהם) שאסורים בהנאה כקודשי מזבח. מדברי רש"י עולה שהיתר האכילה מבשר השלמים מותרת בהקטרת האימורים. ואכן בגמרא פסחים (נט ע"ב) למדנו: "והא כמה דלא מתקטרי אימורין, כהנים לא מצו אכלי בשר" מכח סדר הכתובים: "כול יהו כהנים רשאיין בחזה ושוק קודם הקטרת אמורין – תלמוד לומר: 'הקטיר הכהן את החלב המזבחה והדר והיה החזה לאהרן ולבניו'" (פסחים שם), ולשיטת רש"י הוא הדין לאכילת בעלים.²

2. קושיות על שיטת רש"י

השוואת הגמרא דין עצי סוכה ש'הוקדשו למצוותם' לדין בשר חגיגה שלא הוקטרו אמורין, צריכה עיון – והרי קרבן חגיגה קדוש בקדושת הגוף, ויש בו דין מעילה, וכיצד ניתן לדמות לו את דין עצי סוכה שיוחדו למצווה אך ודאי שייכים לבעלים מבחינה ממונית? וכי ניתן לפרש את דברי הגמרא "חל שם שמים עליהם" במשמעות של הקדש גמור?!

הגרי"ד סולובייצ'יק (רשימות שיעורים עמ"ס סוכה; וביתר ביאור בספר הררי קדם סי' קח) הקשה על רש"י שתי קושיות: א. הרי קי"ל שכל הקרבנות הנאכלים אין בהם מעילה החל משעת זריקת הדם והותרה אכילתם להדיוט, כמבואר בריש מסכת מעילה. ואף על פי שמצינו (בפסחים נט ע"ב) איסור על הכוהנים לאכול את חלקם לפני הקטרת האמורים ("כל כמה דלא מקטרי אימורים כהנים לא מצו אכלו בשר"), היינו איסור אכילה בלבד, אבל מעילה ליכא החל מזריקת הדם. וטעם האיסור על הכוהנים הוא משום שחלה עליהם חובת הקדמת הקטרת אמורים תחילה,³ ואם יאכלו את חלקם תחילה הווי שלא כמצוותו, אבל

1. רש"י נוקט שאכילת בעלים היא כזכייה משלחן גבוה, וכ"כ רש"י בבבא קמא (יב ע"ב ד"ה אבל לאחר שחיטה). והתוספות שם (ד"ה ומחיים מי אמר) חולקים וסוברים שרק לגבי חלק הכוהנים שייך לומר משולחן גבוה זכו. ועי' בדברי ר' יוסף ענגל באתון דאורייתא (סוף כלל ב) שהאריך בעניין זה.
2. וע"ע רש"י זבחים יג ע"א (ד"ה אף שפיכת) שכלל הקטרת אימורים בכלל דברים המכשירים קרבן לאכילה, וכן בדבריו בקידושין נב ע"ב (ד"ה כי קא זכו וד"ה משלחן גבוה) שס"ל שבעלים זוכים משולחן גבוה רק לאחר הקטרת אמורים. וכן במסכת בבא קמא (יג ע"ב) בדיון תודה שהזיקה, שהדין הוא שגובה הניזק מבשרה, כתב רש"י שהניזק אוכל בשר לאחר הקרבת אימורים.
3. ראה 'קובץ שיעורים' (ביצה, אות נד) שדימה דין הקטרת אמורים – שמצד אחד מעכבת את האכילה ומצד שני אם נטמאו או אבדו האכילה מותרת, למילת בניו ועבדיו שמעכבת האב והאדון מלאכול בקרבן פסח ואעפ"כ אם אנוס הוא רשאי לאכול, ששניהם עניינם קדימה, בניגוד לזריקת דם – שם נאמר שאסור לאכול קודם זריקה, והזריקה מתירה את האכילה.

אכילת בשר קרבן שטרם הוקטרו אמוריו

איסור מעילה ליכא. ב. עניין חלות הקדושה בסוכה צ"ע טובא, שכן במגילה (כו, ב) מפורש שסוכה היא בכלל 'תשמישי מצוה' ולא 'תשמישי קדושה'.⁴

3. ביאור הגרי"ד סולובייצ'ק בדעת רש"י

הגרי"ד סולובייצ'ק מבאר שקושייה חדא מתורצת בחברתה. אכן פשוט שדיני הקדש ומעילה אינם שייכים בסוכה, כי סוכה היא תשמישי מצוה בלבד. מאידך יש לומר שלשיטת רש"י, איסור אכילת בשר שלא הוקטרו אמוריו אינו רק איסור לשנות מסדר ההקרבה המצווה, כפי שביארנו לעיל, אלא זהו איסור נוסף שחל על גוף הקרבן, שיסודו הוא משום שהקרבן מיועד ועומד להקטרה, ואיסור זה פוקע רק ע"י הקטרת האמורים.

אמנם כאשר נטמאו האמורים או שאבדו, מבואר בפסחים (נט ע"ב) שהבשר מותר באכילה ואע"פ שבפועל לא הוקטרו האמורים ולא נעשתה הפעולה המתירה את הבשר! אך יש לומר שכאשר אבדו האמורים או נטמאו אין לפנינו חלק המיועד להקטרה ומשום כך מותר הבשר מאליו.

על פי זה מבוארת השוואת הגמרא (אליבא דרש"י) בין דין 'מוקצה למצוות' של עצי הסוכה בחג, ובין איסור אכילת הבשר לפני הקטרת האמורים, שהרי יסוד שניהם הוא איסור הנאה שחל על החפץ משום שטרם נשלמה מצוותו. דברי הגמרא "חל שם שמים על הסוכה" מתבארים אפוא אליבא דשיטת רש"י, לא כ'הקדש', אלא כ'מוקצה', בין בעצי סוכה ובין בבשר האמורים.

לעמת זאת זריקת דם מפקיעה את האיסור שיסודו הוא קדושת הקרבן, ולכן מזריקת הדם והלאה פוקע דין מעילה מבשר הקרבן.

וכן בהדס ע"ע רש"י לקמן (לז ע"ב ד"ה אסור להריח בו) שאסור להריח בהדס שבלולב "דגמרינן מסוכה דילפינן בפרק קמא (ט ע"א) דחל שם שמים על עצי סוכה ליאסור בהנאה כל שבעה הואיל והוקצו למצוה", כלומר, מכיון שהוקצה למצווה אסור ליהנות מריחו, מכיון שעיקר ייעודו של ההדס הוא לריח, נמצא שהקצאתו למצווה אוסרת את השימוש בריחו.

4. ביאור חטאם של בני עלי

בספר שמואל מסופר על חטאם של בני עלי הכהן:

וּבְנֵי עֲלִי בְּנֵי בְלִיעֵל לֹא יָדְעוּ אֶת ה' : וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים אֶת הָעֵם כָּל אִישׁ זִבְחַ זִבְחַ
וּבָא נֶעַר הַכֹּהֵן כְּבִשְׁל הַבֶּשֶׂר וְהַמְזֶלֶג שְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים בְּיָדוֹ : וְהִכָּה בְּכִיּוֹר אֹר בְּדוֹד אֹר
בְּקַלְחַת אֹר בְּפִרְוֹר כָּל אֲשֶׁר יַעֲלֶה הַמְזֶלֶג יִקַּח הַכֹּהֵן בּוֹ כֶּכָּה יַעֲשֶׂוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל

4. עי' רשב"א ביצה ל ע"ב (ובהערות המהדיר בהוצאת מוסד הרב קוק, הערה 55) ובעבודת הקודש שער ב ס"ק ו.

הַבָּאִים שָׁם בְּשֵׁלָה: גַּם בְּטָרֵם יִקְטְרוּן אֶת הַחֶלֶב וְכֹא נֶעַר הַכֶּהֵן וְאָמַר לְאִישׁ הַזֶּכֶחַ
הִנֵּה בָּשָׂר לְצִלוֹת לִכְהֵן וְלֹא יִקַּח מִמֶּךָ בָּשָׂר מִבְּשָׂל כִּי אִם חֵי: (שמואל ב ב, יב-טו)

בפסוקים אלו מתואר חטא כפול של בני עלי: א. דרישת חלקי בשר קרבן מן הבעלים מעבר למתנות הכהונה המגיעים להם על פי הדין. ב. דרישתם מהבעלים "בשר לצלות לכהן" עוד "בטרם יקטירו את החלב". לאור האמור לעיל יש לעיין איזה בשר דרשו בני עלי לאכול לפני הקטרת החלב - האם מדובר בחלק המיועד לכהנים (חזה ושוק) שהרי הכהנים נצטוו שלא לאכול חלקם לפני הקטרת אמורים, או שמא מדובר אף בחלק הבעלים (שאותו נטלו שלא כדין), שאף אותו נאסרו הבעלים לאכול לפני הקטר אמורים, וה"ה לכהנים הנוטלים אותו מהם (אף שלא כדין).

ה'מאיר נתיבים' (הרב מאיר מרגליות, ח"ב פרשת ויקרא)⁵ מוכיח מהמילים "תנה בשר לצלות לכהן ולא יקח ממך בשר מבושל" שהכוונה לחלק הבעלים, ולא לחזה ושוק המיועדים לכהנים, שהרי החזה והשוק ניתנים לכהן כאשר הם חיים, שהרי אם יבשלם הבעלים יחד עם שאר הבשר ייאסר עליו הבשר, ולומר שהמנהג היה שהבעלים מבשל החזה והשוק בנפרד עבור הכהנים - מהיכי תיתי לומר כן הרי הכהן רשאי לאכול שלוק ומבושל ככל אוות נפשו! אלא ע"כ שמדובר בחלק הבעלים, והכהנים הוסיפו לדרוש יותר מן הראוי והכתוב הקפיד עליהם על אכילתם את חלק הבעלים קודם הקטר אמורים, ומכאן שאף לבעלים נאסר לאכול כן - וכשיטת רש"י.

ב. שיטת הרמב"ם

1. הסתירה בלשון הרמב"ם ויישובה

מלשון הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות נראה לכאורה, שלגבי בשר שטרם הורמו אמוריו יש חילוק בין ה"בעלים" ל"כהנים"⁶, וכך לשונו:

ואחר שמניפן מולח האימורין ומקטירן על גבי המזבח, אבל החזה והשוק נאכל לכהנים שנאמר כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה, ושאר השלמים נאכלים לבעלים, ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר האימורין.
(רמב"ם, מעשה הקרבנות ט, יא)

ברם מלשונו בהל' פסולי המוקדשים נראה לכאורה שגם הבעלים אינם רשאים לאכול מן הבשר לפני הקטרת האמורים, וכך לשונו:

5. הובאו דבריו ע"י השו"מ חמישאה סי' נה.

6. עפ"י בית מאיר בחידושו לפסחים נט ע"ב.

אכילת בשר קרבן שטרם הוקטרו אמוריו

זבח שנתפגל, האוכל כזית מבשרו או מאימוריו או מבשר העולה חייב כרת, אבל אם אכל כזית מן הדם אינו חייב עליו משום פגול שהדם מתיר את האימורין ליקרב למזבח, והאימורין מתירין את הבשר לאדם... (רמב"ם, פסולי המוקדשין יח, ז)

כך דייק ה'משנה למלך' (מעשה הקרבנות יא, ד) בדברי הרמב"ם, וז"ל:

...וכן גבי קרבנות אף על גב דאוכל קודם זריקה אינו לוקה מ"מ איסורא איכא לאכלם קודם הקטרה וכדאמרין בפרק תמיד נשחט (נט, ב) יכול יהיו הכהנים רשאים בחזה ושוק קודם הקטרת אימורין ת"ל כו'. ונראה דה"ה בחטאות ואשמות וכן הבעלים אינם אוכלין בשר השלמים קודם הקטרה וכמ"ש רבנו בפ"ח מהל' פסוה"מ ה"ז והאימורין מתירים את הבשר לאדם. ומ"מ לא דמו הקטרת אימורין להקטרת הקומץ, דבאימורין אף שאסור לאכול קודם הקטרה אם נאבדו האימורין הותר הבשר.

וכן כתב ה'אור שמח' (מעשה הקרבנות ט, יא) על דברי הרמב"ם ש"הכתנים זוכין בחזה ושוק לאחר הקטרה": "והוא הדין חלק הבעלים, כמוש"כ רבינו פי"ח מפסולי המוקדשים הל"ז: והאימורים מתירין את הבשר לאדם, וכ"כ המשל"מ".⁷

ברם דיוקם מלשון הרמב"ם בהל' פסולי המוקדשים לכאורה אינו מוכרח, שכן ייתכן שהמילה "לאדם" באה כהנגדה למילה "למזבח" המוזכרת לפניו, אך למעשה אינה מתייחסת אלא לכהנים (כפשט לשונו בהל' מעשה הקרבנות).

2. דיוק הצל"ח מדין 'נטמאו אמורים'

בגמרא בפסחים מבואר שאע"פ שהקטרת אמורים מעכבת את הכהנים מלאכול חזה ושוק, היינו כל זמן שהאמורים קיימים וראויים להקטרה, אבל אם נטמאו או אבדו – מותרים הכהנים באכילת חלקם.

7. וכן כתב הנצי"ב (העמק דבר, במדבר ו, כ; לגבי זרוע שמקבל הכהן משלמי הנזיר) שיש לחלק בין אכילת הבעלים לאכילת כוהנים, שאכילת הבעלים אינה תלויה בהקרבנות האימורים. ואלו דבריו: "על חזה התנופה וגו', פרש"י בשם הספרי מלבד חו"ש הראויים לו מכל השלמים וכו'... ואין לומר דמש"ה כתיב לכהן 'על חזה התנופה' ללמדנו ג"כ שאין הכהן זוכה באכילתו עד אחר הקטרת האימורין כדאי' בפסחים דף נט, ב. דבאמת אינו כן, אלא כמו דהבעלים יכולין לאכול השלמים גם לפני הקטרת האימורין, הכא נמי כהן אוכל הזרוע עמו. והכי משמע לשון הרמב"ם הל' מעה"ק פרק ז הי"א ואין הכהנים רשאים בחו"ש כו' ולא הזכיר הזרוע והלחיים דמיירי בהו שם...".
ובהשטות מביא לכך הנצי"ב כמקור את דברי הספרי (פרשת קרח), שם מבואר שיש איסור בזכייה בבשר קודם זריקת הדם ובזכיית הכהנים בחלקם לפני הקרבנות אימורים, ומשמע שזריקת הדם מזכה את הבעלים באכילת הבשר אף קודם הקטרת אמורים.

דתניא: יכול יהו כהנים רשאיין בחזה ושוק קודם הקטרת אמורין – תלמוד לומר "והקטיר הכהן את החלב המזבחה והדר והיה החזה לאהרן ולבניו"... יכול נטמאו אמורין, או שאבדו, לא יהו כהנים זכאיין בחזה ושוק – תלמוד לומר "והיה החזה לאהרן ולבניו" – מכל מקום. (פסחים נט ע"ב)

הרמב"ם (בהל' מעה"ק ובפסוה"מ, שהובאו לעיל) אינו מזכיר את היתר הבשר שנטמאו אמוריו או אבדו. הצ"ח (ביצה כ ע"ב) מבאר את שתיקת הרמב"ם, משום שסמך עצמו על מש"כ בהל' קרבן פסח (ד, ב) "נטמאו האימורים והבשר קיים זורק את הדם והבשר נאכל לערב", ולכך לא הוצרך שוב לכתוב דין נטמאו האימורין שהכהנים רשאים בחזה ושוק, דהיינו הך. מכאן מדייק הצ"ח, שלדעת הרמב"ם אין חילוק בין אכילת כהנים ובין אכילת הבעלים, שהרי בקרבן פסח מדובר על אכילת הבעלים, ואילו הייתה אכילת הכהנים חמורה יותר לעניין איסור אכילה טרם הקטרת האמורים כשהאמורים ראויים להקטרה, לא היה לו לסמוך וללמוד את היתר חזה ושוק לכהנים כשנטמאו האמורים או אבדו, מדין קרבן פסח העוסק בהיתר הבשר לבעלים.

וע"ש בהמשך דבריו שדן לגבי מקרים שבהם מדרבנן אסור להקטיר אמורים – האם מותר הבשר כדין נטמאו אמוריו או אבדו, או שמא עדיין נחשבים הם כראויים להקטרה (ואיסור דרבנן חל רק על הגברא, ולא על החפצא).

3. ביאור הגרי"ז: איסור אכילה זכייית הכהנים

הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות (שהובא לעיל), אינו מזכיר במפורש את איסור האכילה לפני ההקטרה, ודבריו מתייחסים רק לעניין זכייית הכהנים בחלקם, וכך לשונו: "זאין הכהנים זוכיין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר האימורין".

בספר מנחת אברהם (מנחות יב ע"ב) מביא את חידושו של הגרי"ז סולובייצ'יק [על פי עיקרון דומה במקצת להסבר הגרי"ד סולובייצ'יק שהובא לעיל בדעת רש"י, וראה להלן הערה 9], שאחר זריקת הדם האיסור באכילת בשר אינו מדין איסור אכילת קודשי מזבת, אך מאידך, כל זמן שלא הוקטרו האמורים אי אפשר לקיים את דין אכילת הבשר כהלכתו ולכן בפועל אסור לאכול את הבשר (כל זמן שהאמורים קיימים וראויים להקטרה).⁸ לפי זה, הילפותא בפסחים מהפסוק "והקטיר הכהן את החלב המזבחה" והדר "והיה החזה לאהרן

8. הבנה זו בדעת הרמב"ם מנוגדת לכאורה להבנת הרא"ש בנדדים (יא ע"ב), שם דנה הגמ' בהתפסת קונמות בבשר קודשים, לאחר זריקת דמים, וכתב שם הרא"ש: "כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים. שכבר הותר הבשר דכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל ואף על גב דכל כמה דלא מקטרי אימורים לא משתרי בשר באכילה לא פסיקא ליה למימר לאחר הקטרת האימורים דאמרי' בפסחים (דף נט, ב) כי ליתנהו כגון שנטמאו או אבדו לא מעכבי". מבואר בדברי הרא"ש, שבשר קודם הקטרה הוא איסור אכילה ב"חפצא", כי אם הקטרת אימורים קובעת רק סדר על ה"גברא" וכדו' לא שייך להתפיס בבשר זה (עפ"י המנ"ח מ' קמא).

אכילת בשר קרבן שטרם הוקטרו אמוריו

ולבניו" הוא דין בזכיית הכהנים ובקיום דין אכילת קדשים, אך כבר לאחר זריקת הדם נחשב שקרבן כל מתיריו ופוקע ממנו איסור אכילה. לכן נוקטת הגמרא שם לשון "רשאיין בחזה ושוק" ו"זכאין בחזה ושוק", ולא לשון "מותרים".

בכך ניתן ליישב את הסתירה בלשון הרמב"ם בין הל' מעה"ק לפסוה"מ. לפי שיטת הרמב"ם הדין שלא לאכול בשר קודם הקטרת אמורים נאמר רק לגבי חלק הכהנים, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות, משום שלשיטת הרמב"ם (ראה ספר המצוות מצוה פט) בחלק הבעלים אין מצות אכילה כי אם היתר אכילה ולכן לא שייך בחלק בעלים דין המתנה להקטרת אימורין, שעניינו הוא דין בקיום מצות אכילת קדשים. וכוונת הרמב"ם בהל' פסולי המוקדשים שהאימורין מתירין הבשר לאדם אין הכוונה לבעלים, אלא ל"גברא", כלומר לכוהן המצווה באכילת הבשר היא מאפשרת את קיום המצווה, אבל ה"חפצא" של איסור האכילה כבר ניתר בזריקת הדם.⁹

על פי זה ניתן להבין מדוע חטאם של בני עלי, שנטלו חלקם לפני הקטרת אמורים, מכונה בגמרא ביומא (ט ע"א) בלשון "בזיון קודשים", ולא כאיסור אכילת קודשי מזבח:

אמר רבי יוחנן בן תורתא מפי מה חרבה שילה, מפני שהיו בה ב' דברים גילוי עריות ובזיון קדשים וכו' בזיון קדשים דכתיב גם בטרם יקטירו את החלב וכו' נער הכהן.

ולפי האמור לעיל מבואר שהאיסור פוקע כבר בזריקת הדם.

ג. אכילת בשר הפסח לפני הקטרת אמוריו

בפסחים (נט ע"ב) מבואר שאימורי הפסח קרבים מבעוד יום, ומשחשכה אסור להקטירם כדין עולת חול שאין הקטרת אמוריה דוחה יו"ט. ואם לא הקטירו עד שחשכה, דין הקרבן כקרבן שנטמאו אמוריו או אבדו, שהבשר מותר באכילה. לכן משחשכה, מותרים הבעלים באכילת הבשר מיד (לאחר צלייתו) ואינם צריכים לחשוש שמא טרם הוקרבו אמוריו. אמנם מבואר בסוגיה הנ"ל שבערב פסח שחל בשבת, חשיב הפסח כקרבן שבת, שאמוריו קרבים אף ביו"ט, ולכן מותר להקריבם כל הלילה. אם כן, צ"ע היאך מותרים כל ישראל לאכול פסחיהן בליל פסח שחל במוצ"ש, מניין לכל חבורה שכבר הקטירו הכהנים את אימורי פסחן?¹⁰

9. בכך שונה שיטת הגרי"ז בדעת הרמב"ם משיטת הגרי"ד בדעת רש"י – שהגרי"ד ביאר את האיסור משום שהבשר כולו מיועד להקטרה כל זמן שלא הוקטרו האמורים, ואילו הגרי"ז ביאר שאין כאן כל איסור, אלא מניעה של יכולת קיום מצוות אכילת הקרבן.

10. חיזוק לשאלה זו אנו רואים במשנה מנחות (סב ע"א) האומרת שביום הקרבת העומר מותרים הרחוקים, שאינם יודעים אם הוקרב העומר, לאכול מן החדש מחצות היום ואילך, למרות שזהו איסור דאורייתא, משום שהכהנים זריזים הם ואין מתעצלים בו. הגמרא (עירובין לב) מבארת שזוהי

אפשר לענות תשובה מציאותית – כיון שכל השנים רגילים להספיק להקטיר לפני הלילה, מסתבר שהיו מספיקים כך גם בערב פסח שחל בשבת, אך זהו חידוש, ומנין לומר זאת?

אחרונים רבים סוברים שבקרבת פסח יש דין מיוחד, שהקטרת אמוריו אינה מעכבת את אכילת הבשר, ונימוקים שונים נאמרו בדבר:

א. לדעת **ז"ע אברהם** (לר' אברהם לופטביר; טו, י) דין קרבן פסח שונה בזה משאר קודשים, ויליף לה מפסח מצרים – שם לדעתו לא היתה הקטרה כלל, ומכאן שהבשר מותר באכילה גם בלא הקטרת אמורים. כמו כן מביא הוא ראיה מרבי אלעזר בן עזריה שסובר שמדאורייתא אין הפסח נאכל אחר חצות, ואילו הקטרת אמוריו כשרה כל הלילה, אם כן מוכח שלא הקפידה התורה שיוקטרו האמורים לפני אכילת הבשר. ראיות אלו מופיעות גם בהג"ה לשפת אמת פסחים נט ע"ב¹¹

ב. בספר **תקנת עזרא** (לרבי עזרא אלטשולר; מעילה ז ע"ב) מסביר שמכיוון שמקור דין ההמתנה להקטרת האמורים נאמר בשלמים, לגבי חזה ושוק שמקבלים הכוהנים (כמבואר בפסחים נט ע"ב), אין דין זה חל בקרבן פסח – שבו אין לכוהנים חלק – אף על הבעלים.

ג. **הכלי חמדה** (סו"פ כי תבא) סבור שהואיל ולא נאמר 'ריח ניחוח' בהקטרת הפסח, אין הקטרת האימורים מעכבת את אכילת הבשר. וצ"ב שייכות הענינים זל"ז. ואולי יתפרש לאור דברי הגור אריה יהודה' (עניני המועדים ב, ט) שאיתא לגבי קדשי במה 'ריח ניחוח לפני ה', ואין ריח ניחוח בבמה' (זבחים קיט ע"ב) ומכאן העלה שקדשי במה אינם מכפרין ואין בהם ריצוי, ומכוח זה הוסיף: "ולפי"ז שוב י"ל דבקדשי במה דגם הזריקה אינה מכפרת, שוב כ"ש דהאכילה אין ליה תורת כפרה וכו".¹² ואולי י"ל דהואיל ולא נאמר בפסח ריח ניחוח, על אף שיש בו כפרה מסוימת (כפי שציין הגא"י שם לשטמ"ק כתובות לב ע"א) מ"מ הקטרת האימורים שמשלימה הכפרה אינה מעכבת האכילה.

הלכה המיוחדת לבית דין של כוהנים, וה"ה ליולדת שהפקידה כסף בקופת קרבנות היולדת שבמקדש שיכולה לאכול קודשים בערב משום שחזקה שאין הכוהנים מתעצלים ובוודאי הקריבו בו ביום, אבל אין להוכיח מהלכות אלו שבכל מקום אנו אומרים "חזקה שליח עושה שליחותו". וצריך עיון מדוע א"כ לא אמרו כן בפירוש גם לגבי הקרבת אימורי פסח בליל פסח שחל במוצאי שבת?

11. אמנם הגרמ"ז (זרע אברהם שם יז-לג) השיב שאין מקטירים אמורי פסח ליל יו"ט (וכנ"ל מדין עולת חול בשבת) ואינו דן במקרה של פסח שחל בערב שבת. ואע"פ שכתבו תוס' ביומא מו ע"א דכשמסדר מערכה חדשה סמוך לאור היום מותר להקטיר אמורי חול, זהו רק כשמסדרה אחר חצות הלילה, דליכא סידור מערכה קודם חצות, וא"כ לראב"ע שזמן האכילה יסתיים לפני זמן ההקטרה מסתמא שרי לאכול.

12. ונפ"מ שאי"צ למשחה ומותר לאונן.

ד. **השואל ומשיב** (מהדורה חמישאה סי' נה) מסביר ששאני קרבן פסח שעיקרו נועד לאכילה, בניגוד לשאר הקרבנות שבהם האכילה אינה מצווה עצמית אלא רק השלמת הכפרה. [מסיבה זו, קרבן פסח שנטמא בשרו – לא זורקים את הדם כדי להתיר את האמורים להקטרה, כיוון שעיקרו לאכילה, ובמקום שאין אכילה אין משמעות להקטרה]. לכן בקרבן פסח אין הקטרת האמורים מעכבת את אכילת הבשר.¹³

הרב חיים שטיין (ראש ישיבת טלז, בהערותיו לספר מקור ברוך במהדורה החדשה) מבאר חילוק זה בהרחבה: הגמרא (זבחים צ"ב) דנה האם עשה דוחה ל"ת באכילת קודשים. רש"י מסביר שביחס לשאר קודשים העשה הוא "ואכלו אותם אשר כופר בהם", וביחס לקרבן פסח העשה הוא – "ואכלו את הבשר בלילה הזה". מדוע הוצרך לפרש עשה אחר ולא הסתפק ב'ואכלו אותם אשר כופר בהם' (ש"לרש"י בפסחים נט ע"ב עוסק גם באכילת בעלים)? מכאן מוכח שרק בקרבנות שיש בהם כפרה מצוות האכילה היא מצד "ואכלו אותם אשר כופר בהם" אך בפסח אין מרכיב של כפרה, אלא רק מצוות אכילה. לפי זה אפשר שרק בקרבנות שנועדו לכפרה, מעכבת הקרבת האמורים את האכילה, שכן הקטרת האמורים שייכת לכפרה. אך בפסח, שלא נועד לכפרה, אין הקטרת האמורים מעכבת את האכילה.

אמנם החור"ד (יו"ד קא סק"ה) והאור שמח (ק"פ א, ח) כתבו בפירוש שאין לאכול את בשר הפסח לפני הקטרת אמוריו, ודלא ככל הנ"ל, וא"כ הקושייה במקומה עומדת. וכן לצ"ח¹⁴ (פסחים כ ע"א) שלמד מדין נטמאו או שאבדו אמורי פסח (שמופיע ברמב"ם) לשאר קרבנות נראה שאין לחלק בזה.

ויש לעיין בתרתי:

א. האם מאחר שאמורי כל קרבנות הפסח מוקרבים יחד, די בהקרבת רוב האמורים כדי שיוכל כל אחד לסמוך על כך שאמוריו כבר הוקרבו, ואין צורך לחכות עד שיוקרבו כל האמורים, ומכיוון שהכהנים זריזים הם, אף אם לא הספיקו להקטיר את כל האמורים ודאי היו מזדרזים להקטיר אימורי רוב הקרבנות.

ב. שמא יש מקום לדון שיבוא עשה דאכילת פסח וידחה איסור האכילה לפני הקטרה, שאינו אלא לאו הבא מכלל עשה, שהעשה דוחה כפי שכתב הרשב"א (כתובות מ, א). אמנם לכאורה הצעה זו תלויה במחלוקת הטו"א והצל"ח אם עשה דוחה ל"ת בדבר זה עצמו (כגון מצות ראייה שידחה ל"ת דריקם, או עשה דקרבן פסח שידחה ל"ת דלא תשחט על חמץ (תורע"א פ"ג דפסחים). אלא ש"ל שכאן אין זה בדבר זה עצמו, שהרי

13. עד כדי כך שהגמרא בזבחים נו, ב מצריכה מקור מיוחד לזריקת דם והקרבת אימורים בפסח, ואין זה כל כך פשוט כיון שמרכז הקרבן הוא באכילתו.

14. אף שהסתפק בעיקר הדין – האם גם הבעלים אסורים לאכול את חלקם קודם הקטרת האמורים.

ההגבלה של אכילה לאחר הקטרה היא הגבלה כללית על מצות אכילת קדשים, ואינה מתייחסת באופן מסוים לעשה המיוחד של אכילת קרבן פסח, וצ"ע בפרט שאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש אמנם כאן לא מדובר בלאו אלא בלאו הבא מכ"ע.

ד. סיכום

- א. מדברי רש"י נראה שאיסור אכילת בשר קודשים לפני ההקטרה חל הן על חלק הכוהנים והן על חלק הבעלים. רש"י מדמה את האיסור לאיסור הנאה מעצי סוכה וביאר הגרי"ד סולובייצ'יק בדעת רש"י שכל עוד לא הוקטרו האמורים אכילת הבשר חשובה כשינוי יעוד הקרבן שהוקצה למצוותו.
- ב. אף בדעת הרמב"ם הבינו רוב האחרונים שהאיסור נוהג גם בחלק הבעלים. אמנם הגרי"ז סולובייצ'יק מחדש בדעת הרמב"ם שדין זה אינו חל על הבעלים משום שאינם מצווים באכילת הבשר.
- ג. נחלקו האחרונים האם גם בקרבן פסח שייך איסור אכילת הבשר קודם הקטרת אמורים, וסברות שונות נאמרו לגבי ההבדל בינו ובין שאר הקרבנות.